

Біляшевич Т.Р.
студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н. доцент кафедри
цивільного права і процесу ТНЕУ
Бутрин-Бока Н.С.

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ

Сім'я є провідним соціокультурним інститутом, який виступає дієвим інструментом соціалізації особистості, консолідації та гуманізації соціуму, толерантної взаємодії в полікультурному суспільстві. Втім, в Україні кількість безплідних подружніх пар досягає близько 1 млн.

Одним з рішень цієї проблеми можна вважати застосування допоміжних репродуктивних технологій, в першу чергу інституту сурогатного материнства. Україна входить до категорії держав, де сурогатне материнство дозволено на законодавчому рівні.

Проте, варто зазначити, що розвиток даних правовідносин гальмується відсутністю достатньої кількості законодавчої бази та судової практики. Як наслідок, з кожним днем виникає все більше правових казусів у даній сфері, які не можуть розв'язати ні нормативні джерела, ані юридична література.

Сурогатне материнство – це метод лікування безпліддя, а саме запліднення жінки шляхом імплантації ембріона з використанням генетичного матеріалу подружжя з метою виношування та народження дитини, яка в подальшому буде визнана такою, що походить від подружжя, як правило, на комерційній основі на підставі відповідного договору між подружжям та сурогатною матір'ю [1].

В Україні вимоги до сурогатних матерів не надто широкі – сурогатною матір'ю може стати будь яка жінка віком від 18 до 35 років, що має власну здорову дитину, та не має соматичних та психологічних хвороб.

Важливим аспектом є те, що послугами сурогатної матері може скористатися лише подружня пара (бездітна), самотні ж чоловік/жінка (та/або гомосексуальні пари) не мають права брати участі у програмі сурогатного материнства. На законодавчому рівні вимоги до замовників (замовника) процедури сурогатного материнства не передбачено.

На думку багатьох українців, це скоріше недолік, аніж перевага, оскільки в Україні безліч самотніх людей репродуктивного віку, і відмовити людині (чоловіку/жінці) у її природньому та конституційно закріпленому праві (ст. ст. 21, 24 Конституції України) бути батьками є фактичним злочином проти людства.

На даний момент сурогатне материнство в Україні регулюється такими нормативно-правовими актами як: Сімейний кодекс України; Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Інструкції про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій» № 771 від 23.12.2008 р. Дана нормотворча база направлена на регулювання правових та певних медичних аспектів сурогатного материнства.

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» визначає, що: «Застосування штучного запліднення та імплантації ембріона здійснюється згідно з умовами та порядком, встановленими Міністерством охорони здоров'я України, за медичними показаннями повнолітньої жінки, з якою проводиться така дія, за умови наявності письмової згоди подружжя, забезпечення анонімності донора та збереження лікарської таємниці» [3].

Варто також згадати, що робилися спроби прийняття спеціального нормативно-правового акту який би регулював відносини сурогатного материнства. Ця спроба стосується Закону України «Про допоміжне материнство» №8703 від 17.06.2011, який був запропонований на розгляд 8 сесії VI скликання Верховної Ради України. Він регламентував основні напрями державної політики та повноваження органів виконавчої влади у сфері допоміжного материнства, організаційно-правові питання, медичні аспекти. Новаторством даного законопроекту було запровадження державних програм сурогатного материнства, основою яких було безпосереднє сприяння держави особам, що з об'єктивних причин виявили бажання стати замовником процедури сурогатного материнства.

Особливий характер відносин сурогатного материнства зумовлений тим, що на них покладена реалізація дружиною та чоловіком права на материнство та батьківство, передбаченого ст.ст. 49, 50 СКУ, у випадку, коли дружина з фізіологічних причин не може самостійно виносити та народити дитину. Щоб уникнути проблем у відносинах щодо виношування дитини сурогатне материнство повинно чітко регулюватися договором, укладеним між сторонами. Договір, який визначається чинним законодавством, може бути укладений лише для виникнення цивільних прав і обов'язків. Предметом договору не може бути передача дитини від сурогатної матері її біологічним батькам, оскільки торгівля дітьми заборонена. Тому договір повинен передбачати тільки виплату певної компенсації з метою створення найбільш сприятливих умов для виношування дитини і подальшої реабілітації. Він обов'язково повинен містити положення про те, що в разі рішення сурогатної матері залишити дитину собі, вона не тільки втрачає право на виплату вищезгаданої компенсації, але і зобов'язується компенсувати біологічним батькам всі їх витрати за даним договором. Угода про сурогатне материнство може бути оплатною чи безоплатною, адже часто бувають випадки, коли дітей виношують для родичок, які не можуть мати дітей [2].

Перешкодою для визнання та остаточного закріплення договору про сурогатне материнство є спір про законність даної угоди, оскільки в українському суспільстві, не зважаючи на законодавчу регламентацію процедури сурогатного материнства, досі не існує чіткої позиції щодо прийняття такого способу народження дитини. Таким чином, договір про сурогатне материнство все ще може розглядатися як нікчемний правочин, тобто такий, що протирічить засадам моральності та правопорядку [4].

Оспорювання материнства біологічної матері сурогатною матір'ю в Україні не допускається. Тут законодавець на боці біологічних батьків. Це спричинено тим, що часто сурогатні матері, зловживаючи своїм становищем, шантажують своїх «замовників» заподіянням шкоди дитині, розкриттям конфіденційної інформації. Згідно з Правилами державної реєстрації актів цивільного стану від 24 грудня 2010 р. передбачено, що у разі народження дитини сурогатною

матір'ю державна реєстрація народження проводиться за заявою подружжя. У цьому разі одночасно подається заява сурогатної матері про її згоду на запис подружжя батьками дитини [5].

Враховуючи усе вищезазначене стає зрозуміло, що законодавство України в сфері регламентації сурогатного материнства потребує ще значного доповнення. Також справедливо було б дозволити самотніми особами та особам, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах, брати участь у процедурі сурогатного материнства в якості замовника.

Не менш важливим є законодавче закріплення вимог до замовників (замовника) процедури сурогатного материнства. Так, за основу можна взяти вимоги встановлені для усиновлювачів (ст.ст. 211, 212 СК України), відносини яких за правовою природою схожі із батьками, дитина яких народжена сурогатною матір'ю. Зважаючи на те, що проблема сурогатного материнства безпосередньо пов'язана з основними правами людини, доцільно було б все-таки розробити проєкт закону, який належним чином регулював би дану сферу, тим самим, вирішуючи питання та спори, які у ній виникають.

Список використаних джерел

1. Ватрас В.А. Суб'єктивний склад правовідносин щодо імплантації ембріона дитини жінці із генетичного матеріалу подружжя. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2010. № 2. С. 71-74.
2. Диба І. Дитина «на замовлення». *Юридичний Вісник України*. 2006. № 50.
3. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1993, № 4, ст.19.
4. Піроженко В.М. Сурогатне материнство в Україні: проблемні питання правового регулювання. Одеса, 2018. 32 с.
5. Правила державної реєстрації актів цивільного стану, затв. наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 р. № 52/5, у ред. наказу від 24.12.2010 р. № 3307/5 від 18.10.2000 р. № 52/5. 2010. № 101.

Блащак А.І.
*студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н, доцент кафедри
цивільного права і процесу ТНЕУ
Труфанова Ю.В.*

ФІДУЦІАРНІ ПРАВОЧИНИ У СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Відповідно до п. 2. ч. 1 ст. 11 ЦК до одних з головних і найпоширеніших підстав виникнення цивільних прав та обов'язків цивільне законодавство відносить договори та інші правочини. Правочини — це вольові і правомірні дії, безпосередньо спрямовані на досягнення правового результату, а саме: на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [1].

У залежності від характеру зв'язків між сторонами правочину, у особливу групу виділяються фідучіарні правочини. Фідучіарні правочини - це ті, що базуються на особливо довірчих відносинах між суб'єктами, які їх вчиняють.